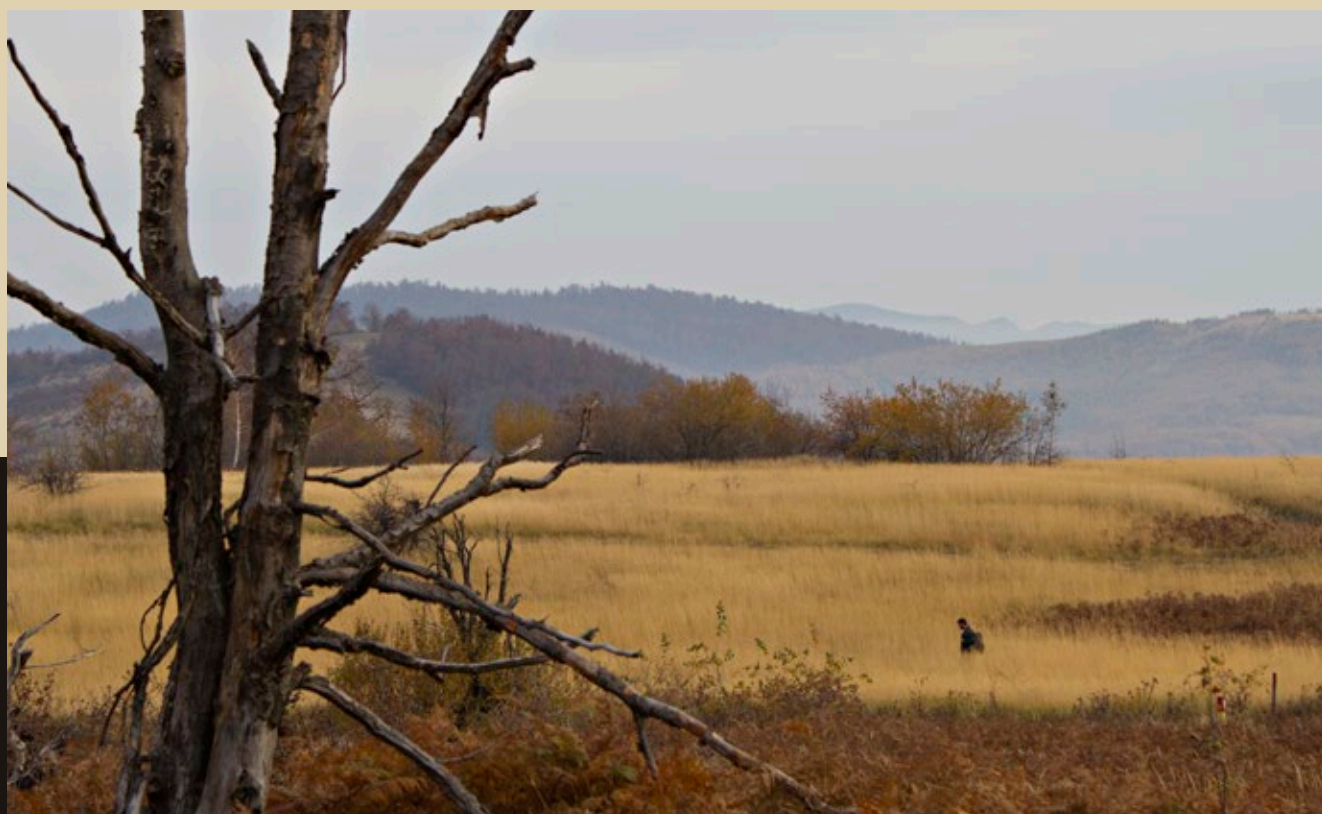

Bilten

ORGANIZACIJE FILMSKIH AUTORA SRBIJE

RAZGOVOR SA AUTOROM

Srdan Golubović

“Pretnja filmu i umetnosti je veliki broj sadržaja kojima smo okruženi pa je teško izboriti se za pažnju koju savremeni čovek ima da pogleda film ili da pročita knjigu

INTERVJU:

Biljana Maksić

UFUS | AFA

ORGANIZACIJA FILMSKIH AUTORA SRBIJE

Bilten

ORGANIZACIJE FILMSKIH AUTORA SRBIJE
Digitalno izdanje

Fotografija sa naslovne:
Otac, foto: Maja Medić

Izdavač:
UFUS AFA ZAŠTITA, Terazije 27/6
11000 Beograd
+381 (0)62 189 11 44
+381 (0)11 624 31 65
office@ufusafazastita.org.rs

Otac, foto: Maja Medić

I N D E X

Uvodnik	05
Intervju: Biljana Maksić	06
Razgovor sa autorom: Srdan Golubović	10
Savet advokata	14

U V O D N I K

Stefan Gelineo

Direktor UFUS AFA

Reč direktora

U zemljama Evrope postoji 9.536 televizijskih kanala, a od tog broja 8% emituje isključivo filmski i serijski program - rezultati su najnovijeg istraživanja Evropske audiovizuelne opservatorije. To znači da 763 kanala širom Evrope zasnivaju svoje programske šeme na 24-časovnom emitovanju filmova i serija. Koliki procenat ovih kanala je uključen u sistem plaćanja naknade autorima za emitovanje njihovih dela? Ako nisu uključeni, zašto nisu?

Ovaj broj postaje još veći, ako se njemu dodaju kanali koji emituju dečji program, a deo tog programa su i animirani filmovi i dečje serije, koje su takođe obuhvaćene sistemom zaštite autorskih prava. Slično je i sa 3% dokumentarnih TV kanala čiji deo programa čine dokumentarni igrani filmovi. Da li su autori plaćeni za svoj rad i dela zbog kojih ti TV kanali postoje i zarađuju?

Uspostavljanje pravednog sistema zaštite autorskih prava zahteva neprestanu borbu, koja je ponekad nalik onoj sa vetrenjačama. Jer, kada se reši jedan problem, pojavi se novi, a autori su prinuđeni da stalno čekaju. Čekaju da se izbere da se njihov glas čuje, čekaju da njihove predloge usvoji zakonodavac, a onda čekaju da ti zakoni počnu da se primenjuju. Do tada se već javio neki novi izazov zbog kojeg autori trpe štetu i ostaju bez naknade dok neko u međuvremenu iskorišćava njihova dela.

Publika u Evropi je u 2024. godini dobila je oko 150 novih striming servisa i VSP (video-sharing) platformi. Koliko država je za isto vreme u zakon uvelo obavezu plaćanja naknada filmskim autorima za emitovanje njihovih dela na tim istim striming servisima i platformama? Tehnologija juri napred – a zakoni ostaju u prošlosti. U svetu u kojem tehnologija svakodnevno menja pravila igre, jedno pravilo uporno ostaje isto: zakoni ne stižu da isprate taj tempo. Filmski autori to znaju bolje nego iko. Srbija i dalje čeka sistemsku promenu i novi, pravičniji Zakon o autorskim i srodnim pravima koji će nas izjednačiti sa evropskim standardima – a vreme curi.

I dok pokušavamo da rešimo “stari” problem, nova tehnologija već preti da ga učini još komplikovanim. Veštačka inteligencija danas može da piše scenarije, generiše slike i kreira sadržaj koristeći ogromne baze podataka i dela stvarnih autora, bez njihove dozvole i bez ikakve naknade.

Zakonodavstvo mora da se menja. Brže. Pravednije. U dijalogu sa autorima, a ne bez njih. Jer, ako se zakoni ne prilagode digitalnom dobu, izgubićemo ne samo prava, već i autore.

INTERVJU

Foto: Festival filmskog scenarija

Biljana Maksić

scenaristkinja i dramaturškinja

Ljudsku maštu je nemoguće nadoknaditi

Za nešto više od četiri decenije rada, jedna od najcenjenijih srpskih scenaristkinja Biljana Maksić potpisala je na desetine naslova koje su podjednako voleli i publika i kritika. Na filmu je debitovala "u velikom stilu", kao scenarista treće priče u popularnom omnibus filmu "Kako je propao rokenrol". Kao koscenarista potpisala je niz hvaljenih filmova, poput ostvarenja "Lepa sela, lepo gore", "Apsolutnih sto", "Mala noćna muzika", "Skidanje", televizijskih filmova "Vidim ti lađu na kraju puta", "Brod plovi za Šangaj", "Večita slavina", ali i poznatih serija, kao što su "Sindelići", "Žene sa Dedinja", "Branilac" i druge.

Za svoj rad osvojila je brojna priznanja, među kojima se izdvaja nagrada "Zlatno pero Gordana Mihića" za izuzetan doprinos scenariju u nacionalnoj kinematografiji koju dodeljuje Festival filmskog scenarija u Vrnjačkoj Banji.

Za Bilten UFUS AFA Biljana Maksić priseća se kako je sve počelo...

Moj prvi realizovani scenario bio je "Pereat", kratki film koji smo radili reditelj Miloš Pavlović, sadašnji dekan Fakulteta dramskih umetnosti u Beogradu i ja, za koji smo dobili i prve nagrade. Tražila sam po rečniku neku reč koja bi odgovarala našem filmu i tako sam došla do "pereat", što na latinskom znači "neka propadne". Vrlo brzo posle diplomiranja počela sam da radim na televiziji, u Školskom programu, takođe uz pomoć Miloša Pavlovića. Kada sam diplomirala sreli smo se, baš negde blizu televizije, on je tada već radio tamo i kazao mi je da tadašnja urednica Školskog programa Olivera Pavić traži pomoćnika. Tako je sve počelo. Moj prvi ozbiljniji rad bila je TV drama "Vidim ti lađu na kraju puta" koju je režirao Miloš Radović. Zanimljivo je da je taj TV film premijerno emitovan tačno na moj 26. rođendan, bila je to, naravno, slučajnost, uklopilo se "dramskim ponedeljkom" Televizije Beograd ali, eto, zapamtila sam za ceo život.

Kako ste doživeli svoj prvi scenario na ekranu?

Spadam u one scenariste koji pišu kao što vide, odnosno, prvo "vidim" scene pa ih opisujem na papiru. Tako da sam u svojoj glavi već "gledala" taj TV film, a onda je došao Milošev. To je bilo, naravno, različito od onoga što sam ja videla i opisivala, tada mi je bilo neobično, ali posle sam se navikla. Uostalom, vi se ili naviknete ili počnete sami da režirate, a to me nikada nije zanimalo. Već sa sledećem dramom "Brod plovi za Šangaj" Miloš i ja smo se bolje razumeli, uklopili smo naše ideje. Sa mnogim rediteljima sam našla zajednički jezik, sa Dejanom Zečevićem, sa Srđanom Dragojević. Trebalo je vremena da shvatim da kada planirate da radite sa nekim potrebno je da se najpre upoznate, jer je tada saradnja mnogo bolja. Scenaristi su u specifičnoj situaciji jer, s jedne strane, moraju da budu veoma empatični, da razumeju ljude i pojave. Obično smo vrlo radoznali i užasno dosadni kada nas neko upozna, jer stalno ispitujemo sagovornike kako bismo mogli kasnije to da primenimo na naše junake.

A šta vam je najteže kad pišete scenario?

Ništa mi nije teško. Ne bih ostala u ovom poslu da je drugačije. S tehničke strane, najteži mi je prelazak sa sinopsisa i radnog materijala na pisanje scenarija, zato što se čini kao da uključujete različite sfere u mozgu. Ali, u ovim godinama i sa ovim iskustvom taj prelazak je mnogo bezbolniji.

Da li ste disciplinovani? Imate li neku radnu rutinu?

Ne! Desi mi se nekada da se kanim, preskočim dan, pa onda radim duplo više, ili preskočim i više dana, pa onda radim 24 sata. Ali, to je takva vrsta posla. Mada, bili disciplinovani ili ne, vi stalno mislite o tome. Čak i u danima kada mi nije do pisanja, razmišljam o tome šta bi moj junak ili junakinja mogli sledeće da urade, to vam okupira mozak jer iako su ti ljudi fiktivni vi sa njima živite, razmišljate o njihovim sledećim koracima.

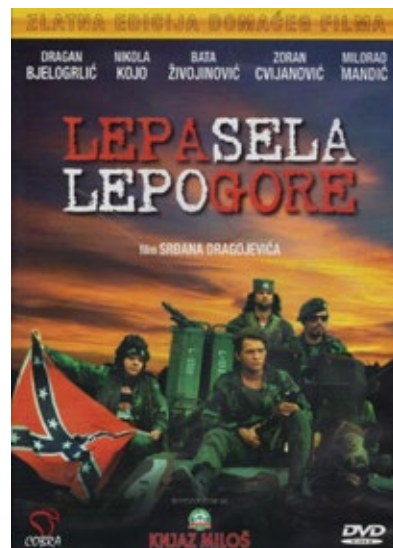
Imate li, poput Vaših kolega, neke scenarije u fioci, one koji čekaju neka bolja vremena?

Nemam, odnosno, imam dva predloga scenarija za seriju i film koje je trebalo da režira Vladimir Mančić. Nas dvoje smo kasnije napisali scenario za novi film Slobodana Šijana "Budi Bog s nama", čija se premijera uskoro očekuje, a naši projekti su stali. U međuvremenu sam naučila da se zaustavim na vreme, da ne pišem uzalud, jer scenario, ako prođe dugo vremena do snimanja, mora da se "apdejtuje", a to je onda novi posao. Ponekad ostavljam tekst u nekom scenosledu da bih kada i ako dođe do realizacije bilo lakše nastaviti. Međutim, retko se dešava da vas neko zove da pita koji tekst imate da mu ponudite, uglavnom vas zovu jer oni imaju neku ideju pa bi da je vi realizujete. Sada dosta reditelja sami pišu svoje scenarije što je, biću iskrena, primetno na tim scenarijima.

Kako je propao rokenrol

Lepa sela lepo gore

Retko se dešava da neko zove scenaristu da pita koji tekst ima da mu ponudi, uglavnom vas zovu jer oni imaju neku ideju pa bi hteli da je vi realizujete

*Vidim ti ladju na kraju puta,
foto: RTS*

Skidanje

Mala noćna muzika

*Žene sa Dedinja,
foto: Emotion produkcija*

Scenaristi moraju da budu veoma empatični, da razumeju ljude i pojave

Dobitnik ste nagrade za životno delo "Zlatno pero Gordana Mihića". Šta Vam znači ovo priznanje?

Izuzetno cenim tu nagradu. Za mene je ona i simbolična jer smo te godine kada su na Festivalu scenarija javili da je Mihić preminuo, Đorđe Milosavljević, Milan Nikodijević i ja bili u glavnom žiriju i uputili smo zvaničan predlog da se ustanovi nagrada sa imenom Gordana Mihića. Jedna ovakva nagrada vam pokazuje da nije besmisleno to što ste radili. Osim toga, moja pokojna majka je tada pokazala najveće poštovanje prema mom poslu i meni i insistirala je da "Zlatno pero" stoji kod nje kući. Mislim da svi mi koji se bavimo ovim umetničkim poslom imamo jaku želju da ono što radimo komunicira sa publikom, da dobijete neku reakciju, priznanje.

Da li se Vaš posao promenio sa ekspanzijom televizije?

Sam posao nije se mnogo promenio. Danas se često serije snimaju kao dugi igrani film, epizode traju dugo, imaju zaokruženu priču, početak i kraj. Recimo, BBC-jeve serije

često imaju epizode koje traju i po 90 minuta. Ovih dana, inače, samo gledam serije koje sam već gledala, tako mi je lakše. Ranije sam se čudila starijim osobama zašto se vraćaju istim filmovima i serijama, a eto sada sam i ja takva. Imam ceo spisak novih naslova koje planiram da odgledam, ali se nekako uvek odlučimo za neke starije.

A kad pričamo o novom da li delite zabrinutost kolega scenarista širom sveta o (zlo)upotrebi veštačke inteligencije?

Ne mogu da budem zabrinuta za nešto što je neminovno. Scenaristički posao će u nekom obliku sigurno ostati, jer je ljudsku maštu nemoguće nadoknaditi. Možda se neće svi zvati scenaristi nego neke "osobe koje ubacuju podatke veštačkoj inteligenciji". Ali, ako ćemo iskreno, producenti svuda u svetu žele da zarade što više novca, pa im je jeftinije da neka mašina piše tekstove, da uštede na troškovima. Pitanje je samo koliko će to što mašina napiše ljudi gledati, slušati. Nisam stručna da predvidim u kom pravcu će se sve razvijati, možda jednog dana veštačka inteligencija i stigne do nivoa imaginacije. Lično ne razmišljam o tome previše jer sam pri kraju i s karijerom i sa životom. Isto tako mogla bih biti zabrinuta

što će jednog dana Sunce spržiti Zemlju, što će se verovatno desiti sa svim ovim klimatskim promenama. Mislim da je veliko opterećenje brinuti se o nečemu što je neminovno. Briga troši čoveka. Uostalom, ne verujem da ću doživeti da veštačka inteligencija preuzme sve. Za početak treba da obezbede dovoljno struje za rad i razvoj tih svojih sistema.

Na čemu trenutno radite? Šta planirate?

Godinama unazad planiram dva scenarija, a planiram i da završim roman koji sam započela pre 30 godina. Ali, dok god budem morala da zarađujem za platu ništa se od toga neće desiti. Za 30 godina imam 20 stranica romana, imam planirana poglavlja, razrađene likove, međutim nikako da odvojim tih godinu dana i posvetim se pisanju. Ali, planiram da se, kad se uskoro penzionišem, odselim iz Beograda i vratim u moje rodno Valjevo, nađem kuću negde u okolini, pa ću tada imati vremena da pišem roman. To je divan, miran kraj, samo se nadam da do njega neće stići ovaj talas “fantastične urbanizacije i kružnih tokova”.

Član ste naše organizacije gotovo od osnivanja. Koliko se među Vašim kolegama danas govori i zna o autorskim pravima i načinima zaštite?

Svi su upoznati sa autorskim pravima, govori se mnogo, ali opet nedovoljno. Postoji taj veliki problem, posebno za moju generaciju, sa ugovorima sa producentima u kojima smo im ustupali naša imovinska prava. Mnoge moje kolege danas, zbog loših ugovora, ne mogu da ostvare svoja prava i očekuju da im UFUS AFA zaštita pomogne, a u stvari treba da promenimo zakon. I sama sam pokušavala da razgovorim sa nekim producentima da dobijem aneks kojim će mi vratiti prava ali nisam

*Naučila sam da ne pišem uzalud,
jer scenario, ako prođe dugo vremena
do snimanja, mora da se ‘apdejtuje’,
a to je onda novi posao*

uspela. Kad nema zakona ti zavisiš od nečije dobre volje, a od toga često ne bude ništa. Sećam se da smo pre 40 godina na RTS-u potpisivali ugovore po kojima nemamo pravo na naknadu od repriza i svi su imali razumevanje za to, jer niko tada nije govorio o autorskim pravima i tantijemama. Nije bilo tih reklamnih blokova na TV, nije se zarađivalo od emitovanja kao danas. Ja čak i imam neke ugovore kojima je regulisano da imam pravo na naknadu od repriza. Jedno vreme sam to dobijala od RTS, ali onda je sve prestalo i danas dobijam novac samo preko UFUS AFA zaštite. Drama koju smo Miloš Radović i ja radili čak je prodana u više od dvadeset zemalja sveta, tu nadoknadu od prodaje, iako je u ugovoru pisalo da imamo pravo na nju, nikad nismo dobili. Ugovori sa tadašnjom Televizijom Beograd u početku su bili dobri, sa apsolutnim poštovanjem autorskih prava, dok se neko nije dosvetio da to ne bi trebalo tako pa su sastavljeni ugovori kojima im ustupate sva svoja prava. Postoje filmski autori koji iza sebe imaju desetina epizoda serija, a za to ne dobijaju ni dinara od tantijema. To je šest meseci posla za koji niste dobili ništa.

Mislim da svaki rad može da se poboljša, pa tako i u ovoj organizaciji. Trebalo bi još više da objašnjavate autorima sve detalje koje se tiču zaštite autorskih prava, da odgovorite na svako zašto i kako, jer iz tog nerazumevanja često nastaju problemi.

Branilac, foto: RTS

Foto: Maja Medić

RAZGOVOR SA AUTOROM

Srđan Golubović

reditelj, scenarista, profesor i jedan od osnivača UFUS AFA

Pretnja filmu i umetnosti je veliki broj sadržaja kojima smo okruženi pa je teško izboriti se za pažnju koju savremeni čovek ima da pogleda film ili da pročita knjigu

Od debitantskog igranog filma "Apsolutnih sto" (2001), preko "Klopke" (2007), "Krugova" (2013) i filma "Otac" (2020), svako delo srpskog reditelja, scenariste, profesora i jednog od osnivača UFUS AFA Srđana Golubovića osvajalo je nagrade i nailazilo na odličan prijem publike i kritike i u zemlji i u inostranstvu. Ljubav prema filmskoj umetnosti nasledio je od svog oca, poznatog reditelja Predraga Golubovića. Iako se čini da su njegove filmske priče "lokalne", "naše", svetska publika ih je

odlično razumela i prihvatila, a drama "Klopka" svojevremeno je uvrštena u uži izbor od devet ostvarenja za nagradu Oskar za najbolji strani film. Golubovićeve filmovi imaju karakterističnu autorsku poetiku snažne društvene, socijalne, i političke poruke, a od svog stila će, prema sopstvenim rečima, odstupiti u novom filmu koji priprema – ljubavnoj priči o Marini Abramović i njenom bivšem životnom i umetničkom partneru Ulaju.

Golubovićevo poslednje delo, mini-serija "Apsolutnih sto", nastala na osnovu njegovog istoimenog nagrađivanog filma, imala je nedavno svetsku premijeru na festivalu u Karlovim Varima. Režiju serije podelio je sa svojim bivšim studentima sa Fakulteta dramskih umetnosti Katarinom Mutić, Stefanom Ivancićem i Nikolom Stojanovićem.

Pitali smo ga kakve utiske nosi sa premijere i kako je publika doživela ovu seriju?

Za našu filmsku ekipu je bilo jako važno da serija ima svetsku premijeru na velikom festivalu, a Karlove Vari su jedan od najvećih na svetu. Velika čast je bila da se tamo predstavimo, posebno zato što su prikazali svih šest epizoda, sa kratkom pauzom na polovini. Sala je bila skoro puna i svi su ostali do kraja projekcije. Zaista je bilo fascinatno da vidite veliki broj ljudi koji gleda seriju skoro pet sati.

Serija je pravljen po nekom filmskom modelu, to je po dramaturškom narativu jedan duži film, ima takvu strukturu. Zato nam je bila zanimljivo da publika to gleda u jednom dahu i to ne na festivalu koji se bavi televizijskim sadržajem već baš na velikom filmskom festivalu, zato što smatram da ova serija promovise filmski jezik, nas kao autore i srpski film. Serija je davno završena i dugo smo

Apsolutnih 100

čekali na premijeru, utoliko je ovo bilo značajnije. Ovo je prva domaća serija koja je prikazana na jednom ovako velikom festivalu. Serija je, čini mi se, bila osveženje za publiku. Moram da napomenem da su Karlove Vari zajedno sa Sandensom i Roterdamom festival sa, možda, najboljom publikom. Ima dosta mladih, sve projekcije su rasprodate, posle svakog filma slede dugi i interesantni razgovori. Mislim da se naša serija izborila za dobro mesto jer u sebi ima spoj trilerskog, žanrovski element, puno napetosti, puno kriminalističkih elemenata, a sa druge strane i snažan socijalni kontekst, govori o društvu, vrlo se kritički donosi prema vremenu u kome živimo, ne samo kod nas nego i globalno. Publici se dopao taj spoj društvene aktuelnosti sa elementima žanra. Kažu, podsetilo ih je na neke skandinavske serije koje pokušavaju da kroz elemenat kriminalističkog žanra govore o svetu u kome živimo i da imaju snažnu aktivističku, društvenu i političku poruku.

Iako se čini da su Vaše filmske priče "lokalne", "naše", svetska publika ih je odlično razumela i prihvatila, što svedoče i brojne nagrade na međunarodnim festivalima. Kako prepoznate da je neka priča vredna da se pretoči u film?

Nikad se nisam zadovoljavao time da pravim nešto što samo naša publika razume i oseća, već da snimam filmove koje će da shvati publika širom sveta. Zanimala me je ta univerzalnost priče, filmskog jezika i naracije što potiče od naše filmske škole, Fakulteta dramskih umetnosti koji se bazirao na narativnom filmu. Tako su nas učili naši profesori, pa sam to prirodno poneo sa fakulteta. Kada

sam počeo da snimam sopstvene filmove počeo sam da razmišljam kako da nešto što je naše, autentično, specifično za sredinu u kojoj živim oblikujem u priču koja je razumljiva svuda. Mislim da je film specifičan po tome što na nivou emocija može da komunicira sa celim svetom. Na primer, filmovi Akira Kurosava, Hičkoka, Almodovara, Haurismakija dolaze iz različitih svetova i donose izrazitu specifičnost tih svetova, ali komuniciraju sa svetskom publikom na emotivnom nivou. Iz mog iskustva kao filmskog autora, kao učesnika festivala i distribucije mojih filmova širom sveta video sam da publika svuda i na isti način doživljava film, jer na njega reaguje emocionalno. Čini mi se da neke druge umetnosti imaju malo teži put do publike, jer film, pored muzike, verovatno najbrže dovodi do emocionalnog reagovanja kod publike.

Dugogodišnji ste predsednik saveta i selektor Festivala autorskog filma koji promoviše ostvarenja visokog umetničkog kvaliteta i snažnog autorskog pečata. Koje su to, po Vama, filmske teme koje mogu da "pomere" današnjeg gledaoca?

I u filmu i u književnosti sve priče su već ispričane, sada je jedino moguće dati lični pogled na neku stvar. Učestvovao sam davno na radionici na kojoj je bio jedan od najpoznatijih svetskih producenata Nemač Karl Baumgartner. Kada su ga mladi studenti, učesnici radionice pitali kakav treba da bude scenario sa kojim bi jednog dana mogli da dođu kod njega, šta očekuje, on je odgovorio samo jednom rečju – "iznenađenje". Publika, pre svega ona festivalska, traži svež, drugačiji pogled, ali da taj pogled nije samo artistski, nego da ima mogućnosti i kvalitet da komunicira sa publikom. Mislim da je prošlo vreme art haus filmova koji su bili zatvoreni i komunicirali samo sa uskim krugom publike.

Čast nam je što je naša mini-serija 'Apsolutnih sto' imala premijeru na velikom svetskom festivalu kakav je onaj u Karlovim Varima"

A šta je najveća pretnja filmu danas? Da li je to ta komercijalizacija, da li veštačka inteligencija ili nešto treće?

Pretnja filmu i umetnosti uopšte je ogroman broj sadržaja kojima smo bombardovani svakodnevno pa se postavlja pitanje koncentracije koju savremeni čovek ima da pogleda film ili da pročita knjigu. Mislim da je najveća pretnja upravo to svakodnevno rasipanje pažnje kroz milione sadržaja koji se nalaze pred nama. Kako doći do toga da savremeni čovek kaže danas ću da gledam film, sutra ću da čitam knjigu. Kako pronaći ono što vredi, što može da nas na neki način oplemeni. Uloga filmskih festivala je tu jako važna jer oni su u savremenom svetu neka vrsta kataloga za običnog gledaoca. On kad vidi da je neki film bio u Kanu, Veneciji, Berlinu... pomisli da su neki ljudi koji se bave filmom to vrednovali i samim tim napravili izbor odakle može da bira šta će da gleda u skladu sa onim šta ga interesuje. Ta strašna količina raznih sadržaja i disperzivnost stvari koje se dešavaju oko nas najveća su pretnja umetnosti jer je pitanje kako da se u svemu tome fokusiramo na slikarstvo, književnost, na film, na pozorište. Kako da te stvari postanu ono što bi trebalo da budu - naša oaza. Ne nešto izolovano, izopšteno od svakodnevnog, običnog čoveka, nego naprotiv nešto čemu se čovek vraća u trenucima kada mu je ta vrsta sadržaja potrebna.

Delite sudbinu većine kolega u Srbiji, ali i u regionu, kojima je u proseku potrebno 5 do 7 godina da snime film. Vaš poslednji film "Otac" imao je premijeru 2020. godine. Koliko ćemo čekati do premijere sledećeg filma?

Neobična i paradoksalna stvar je da su se tokom 60-ih, 70-ih i 80-ih godina, kada je tehnologija bila mnogo manje razvijena, češće snimali filmovi. Reditelji su snimali na svakih godinu, dve, tri najviše. Danas je po nekom evropskom proseku potrebno 3 do 5 godina za jedan film, a prosek zemalja koje su ekonomski manje stabilne i jake je sigurno pet i više godina. Kako je došlo do toga da se tehnologija toliko razvila i olakšala snimanje a da u

Kako je došlo do toga da se tehnologija toliko razvila i olakšala snimanje a da je u stvarnosti snimanje filma teže nego što je bilo pre 40 godina?

stvarnosti snimanje filma postane teže nego što je bilo pre 40 godina? Veoma je teško odgovoriti na to pitanje. Međunarodne koprodukcije su u jednom trenutku bile velika pomoć autorima da snime film, a sad su postale teret. Traženje finansijera, odnosno koproducenata u svim tim zemljama produžava proces produkcije i čini da on umesto 2,3 traje 5 i više godina. Mislim da je to veliki, otvoreni problem. Jer, reditelj ili rediteljka osmisle neki film i kad prođe 5,6 godina do početka snimanja oni su drugi ljudi i pitanje je koliko ih više zanima ta tema i to čime se u filmu bave. Mislim da će film ići u pravcu manjih budžeta, manjih ekipa i neke skromnije produkcije, moraće da se izade iz tog začarnog kruga u kome se jako retko snimaju filmovi. Srećom, pojavila se televizija i televizijske serije koje su mnogim autorima pomogle da te dugačke pauze premoste, da imaju od čega da žive, ali i da, što je mnogo važnije, imaju kontinuitet umetničkog rada. Jer, bavljenje filmom je kao i svaki drugi posao neka vrsta treninga.

Vaš sledeći film je priča o Marini Abramović i Ulaju?

To je najvažniji projekat kojim se trenutno bavim. Film počinje njihovim ulaskom u kombi i završava se onog trenutka kada su izašli iz kombija i prestali da žive zajedno, odnosno prati te četiri i po godine zajedničkog života. To je ljubavna priča o dvoje ljudi koji su živeli umetnost, živeli intenzivan ljubavni, seksualni odnos, a iz tog odnosa je proizašla umetnost kao važan dokument o tom vremenu. S druge strane, oni su dvoje ljudi koji su, uz neke druge, obeležili performativnu umetnost. Mene, pre svega, zanima njihov lični i ljubavni odnos, odnos dvoje ljudi koji su nekoliko godina živeli u prostoru od dva kvadratna metra i putovali po celoj Evropi. Ovaj film mi je izazov, nešto drugačije od svega što sam do

Klopka

Krugovi

Iz filma "Otac", foto: Maja Medić

sad radio, a ujedno i prvi film koji bi trebalo da radim na engleskom. Bez obzira što je dugo živela u Amsterdamu Marina nikada nije naučila holandski, pa su njih dvoje komunicirali na engleskom. Film je sada u fazi finansiranja, tražimo novac za produkciju, a po nekoj proceni snimanje bi trebalo da počne krajem sledeće godine.

Redovni ste profesor na katedri za filmsku i TV režiju na FDU. Koje su to najvažnije lekcije kojima učite svoje studente?

Trudimo se da ih na fakultetu naučimo filmskom zanatu, da znaju šta je filmski jezik i da barataju elementima filmskog jezika. Koliko je svako od njih darovit i koliko će moći da se umetnički ostvari je zaista individualno. S druge strane, fakultet jeste mesto koje im pomaže da taj svoj talenat oslobode, da iz tog svog dara izvuku najviše što mogu. I ja sam o tom zanatu najviše naučio od mojih profesora. Pedagogija se međutim strašno promenila poslednjih 40 godina, posebno zbog razvoja tehnologije. Danas mladi ljudi mogu da saznaju mnogo toga što ih interesuje i van fakulteta. Mi nismo više ti koji im govorimo nešto što sami ne mogu da pronađu, da čuju. Profesor je neko ko je sa njima u dijalogu, ko im pomaže da se otvore, da pričaju svoje priče. To je moj fokus u radu sa studentima, da im pomognem da svako od njih pronađe svoju autentičnost, da progovori svojim jezikom.

Učestvovali ste u osnivanju UFUS AFA zaštite, a kao član Upravnog odbora aktivno ste radili na poboljšanju položaja filmskih autora i borbi za autorska prava. Šta biste izdvojili kao najveća dostignuća organizacije i da li verujete da Vaše kolege danas znaju dovoljno o tome koja su njihova prava?

Mislim da smo mi za ovih deset godina jako puno uradili. Od nulte tačke došli smo do toga da danas imamo organizaciju koja odlično radi, koja štiti i ostvaruje prava za naše filmske autore. Taj korak je bio ogroman. UFUS AFA je danas ozbiljna i snažna organizacija i mislim da naši filmski i televizijski autori mogu da budu jako zadovoljni jer su u prilici da od svog rada dobijaju

zasluženi novac. Kada smo osnivali organizaciju mnogo toga nismo znali. Nekako u isto vreme Asocijacija filmskih reditelja Srbije, čiji sam ja bio predsednik, i Udruženje filmskih umetnika Srbije (UFUS) imali su istu inicijativu za osnivanje kolektivne organizacije. Mi iz Asocijacije reditelja povezali smo se sa dokumentaristima Srbije i sa Udruženjem scenarista, napravili Asocijaciju filmskih autora (AFA) i konkurisali za licencu. Tada smo saznali da je i UFUS predao zahtev, pa su u Zavodu za intelektualnu svojinu organizovali zajednički sastanak. Kako su oba udruženja imala približan broj potpisa u tom trenutku, u Zavodu su nam predložili da UFUS i AFA zajedno naprave organizaciju koja će štititi praktično sve filmske autore. Svima nam je bilo jasno da je to u interesu srpskih autora i da ne postoji nijedan razlog da ne napravimo zajedničku organizaciju što se i desilo, a vrlo brzo smo dobili i licencu.

Deset godina je i mnogo i malo, jer sve kolektivne organizacije moraju da pređu dug put od osnivanja do trenutka u kome počnu da naplaćuju autorska prava. Svi smo zajedno učili u hodu kako se to radi, kako funkcionišu zakoni, pregovori i šta je suština zaštite autorskih prava. Mislim da smo imali sreće i da smo, za razliku od nekih drugih organizacija u regionu, napravili manje grešaka i da smo relativno brzo došli do trenutka kada su naši autori počeli da dobijaju tantijeme. UFUS AFA je velika, ozbiljna organizacija sa apsolutno najvećim prihodima u regionu, sa perspektivom da se ti prihodi uvećaju, a da aktivnost, uticaj i način na koji organizacija radi i pomaže autorima utiče i na samu filmsku industriju. Za sve nas koji smo učestvovali u stvaranju UFUS AFA to je razlog za ponos.

UFUS AFA je velika, ozbiljna organizacija sa apsolutno najvećim prihodima u regionu, sa perspektivom da se ti prihodi uvećaju, a da aktivnost, uticaj i način na koji organizacija radi i pomaže autorima utiče i na samu filmsku industriju

Foto: Aleksandar Carević

SAVET ADVOKATA

Stevan Pajović
advokat, kancelarija "T-S Legal"

Kopiranje autorskih dela u nekomercijalne svrhe

Privatno korišćenje autorskih dela podrazumeva da pojedinci mogu za svoje potrebe i u okviru užeg kruga – porodice i prijatelja – praviti kopije sadržaja poput muzike, filmova, knjiga ili slika, bez potrebe da traže odobrenje od vlasnika prava. Ovaj institut je u međunarodnom pravnom sistemu široko priznat i omogućava ljudima da, bez dozvole autora ili nosilaca prava, koriste te reprodukcije za lične potrebe. Kod nas je takva praksa prepoznata i zakonski uređena članom 46. Zakona o autorskom i srodnim pravima, koji propisuje da je dozvoljeno fizičkom licu da bez dozvole autora i bez plaćanja autorske naknade umnožava primerke objavljenog dela za lične, nekomercijalne potrebe. Važno je napomenuti da takvi umnoženi primerci ne smeju

biti stavljeni u promet niti korišćeni za bilo kakav drugi oblik javnog saopštavanja dela. Takođe, ova odredba se ne primenjuje na neke posebne slučajeve, kao što su računarski programi i elektronske baze podataka, umnožavanje pisanih dela u obimu cele knjige (osim u slučaju rasprodaje najmanje dve godine), ili umnožavanje notnih zapisa muzike ručnim prepisivanjem.

Ova praksa olakšava svakodnevne aktivnosti kao što su kopiranje muzike na prenosne uređaje, pravljenje arhiva fotografija ili gledanje omiljenih filmova u bilo koje vreme. Iako je takvo kopiranje u potpunosti dozvoljeno, preterano umnožavanje sadržaja nanosi finansijsku štetu autorima i nosiocima prava, a koja se ogleda u izgubljenju dobiti koju bi ta lica ostvarila da su bila u mogućnosti da naplate naknadu za umnožavanje.

Zbog toga je zakon uspostavio tzv. sistem naknada za privatno kopiranje. Ovaj sistem podrazumeva da se autorima ili nosiocima prava priznaje pravo na posebnu naknadu za sve slučajeve umnožavanja u okviru privatnog korišćenja, čak i ako se tačno ne zna svaki pojedinačni primer kopiranja. U tome ključnu ulogu igraju organizacije za kolektivno ostvarivanje prava, koje na osnovu zakonskih odredbi prikupljaju i raspodeljuju posebnu naknadu autorima i nosiocima prava.

Međunarodni i evropski okvir

Na međunarodnom nivou, pravo na privatno kopiranje je uvedeno odredbama Bernske konvencije za zaštitu književnih i umetničkih dela, koja u članu 9.2 omogućava državama članicama da dozvole umnožavanje pomenutih dela, pod uslovom da se ne narušava normalna eksploatacija dela i da se autorima ne nanosi neopravdana šteta. Pored toga, Evropska unija je Direktivom 2001/29/CE dozvolila uvođenje pravila o suspenziji autorskog prava za privatno kopiranje uz obavezu da se nosiocima prava obezbedi pravična naknada.

U Evropskoj uniji je uspostavljen sistem prikupljanja i raspodele posebne naknade, koji se obavlja preko organizacija za kolektivno ostvarivanje prava. Ove organizacije posebnu naknadu direktno ili indirektno naplaćuju od proizvođača, uvoznika i prodavaca uređaja kao što su hard diskovi, telefoni, kompjuteri ili fotokopir aparati, kao i nosača poput CD-ova, DVD-ova, USB memorija i sličnih. Osnova ovog sistema jeste ideja da se deo štete koju autori trpe zbog privatnog kopiranja preraspodeli na one koji na tome direktno zarađuju

– proizvođače i uvoznike opreme koja omogućava umnožavanje sadržaja. Profit koji ostvaruju na uređajima i medijumima za reprodukciju sadržaja obavezuje ih da preuzmu deo odgovornosti za štetu koju takvi uređaji izazivaju autorima. Tako se uvodi njihova odgovornost koja je usklađena sa ostvarenim finansijskim koristima.

Posebna naknada u Srbiji

U Srbiji je sistem naknada za privatno kopiranje autorskih dela detaljno regulisan Zakonom o autorskom i srodnim pravima. Glavni cilj je zaštita interesa autora, kao i obezbeđivanje pravične naknade za štetu koja nastaje privatnim kopiranjem.

Pravo na posebnu naknadu regulisano je članovima 39 i 171b. Zakona. Član 39 precizira da, u slučaju da se autorsko delo umnožava bez odobrenja autora, posebno putem fotokopiranja ili snimanja na nosače zvuka, slike ili teksta za lične i nekomercijalne svrhe, autorima pripada pravo na naknadu. Ona se ostvaruje od uvoznika, proizvođača i trgovaca tehničkim uređajima i praznim nosačima koji se koriste za reprodukciju sadržaja, kao što su fotografije, audio i video zapisi, filmovi i drugi medijumi. Organizacije za kolektivno ostvarivanje prava prikupljaju naknadu prilikom prve prodaje ili uvoza takvih uređaja i nosača u Srbiju, a zatim ih raspodeljuju

autorima i nosiocima prava. Maksimalni iznos naknade za standardne nosače, poput CD-ova, DVD-ova i USB stikova, iznosi do 3% od njihove vrednosti, dok za uređaje može biti do 1%. Pored toga, Vlada Srbije je 2022. godine donela uredbu kojom je proširila obavezu plaćanja posebne naknade i na proizvodnju i uvoz računara, tableta i mobilnih telefona, čime je znatno porastao ukupni godišnji iznos prikupljenih naknada.

Vredno je napomenuti da se autor ne može odreći prava na posebnu naknadu, niti ova naknada može biti predmet prinudne naplate. To znači da pravo na posebnu naknadu ne prestaje i trajno pripada autorima, štiteći njihova prava i ekonomski položaj. Visina naknade se određuje pregovorima organizacija za kolektivno ostvarivanje prava sa predstavnicima proizvođača i uvoznika, a u slučaju neuspeha pregovora, Zavod za intelektualnu svojinu samostalno određuje njenu visinu.

Prihvatanjem instituta privatnog kopiranja i posebne naknade, Srbija teži da uravnoteži interese autora i korisnika sadržaja, podstičući razvoj kulturne i kreativne industrije, uz snažnu zaštitu prava stvaralaca. Sistem prava na posebnu naknadu, u skladu sa važećim zakonima, ostaje ključni alat za zaštitu autorskih prava i jačanje ekonomskog položaja kreativnih ljudi u društvu.

Marjhon Obsioma, Unsplash.com

Otac, foto: Maja Medić

Bilten
ORGANIZACIJE FILMSKIH AUTORA SRBIJE

UFUS | AFA
ORGANIZACIJA FILMSKIH AUTORA SRBIJE

Pratite nas na
društvenim mrežama:

www.ufusafazastita.org.rs